

³ Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік»// Урядовий кур'єр. -2005. - 31 березня. - №58. - С. 4-23.

⁴ Корнієнко В. В. Здійснення земельної реформи в Україні (1990-2002). Історичні уроки та наслідки. - Автореф... канд. іст. наук. - Луганськ, 2003. - 20 с. - С. 13.

⁵ Завальнюк О. М., Рибак І. В. Новітня аграрна історія України. - Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2004. - С. 235.

⁶ Барановська Н. П., Верстюк В. Ф., Віднянський С. В., Герасимчук М. С., Горбик В. О. Україна: утвердження незалежної держави (1991-2001). - К., 2001. - С. 243.

⁷ Барановський Ф. В. Економічна політика держави: політологічний аспект. - Автореф... канд. політ. наук. - К., 1999. - 22 с. - С. 14.

⁸ Там само.

⁹ Литвин В.М. Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки ХХ ст.) / НАН України; Інститут історії України / Під ред. В.А. Смолія.- К.: Наукова думка, 2001. - С. 161.

Володимир Савченко

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК І ЙОГО ОБГРУНТУВАННЯ У КОРОТКОСТРОКОВИХ ПРОГРАМНИХ ДОКУМЕНТАХ РЕГІОНУ

Забезпечення сталого регіонального соціально-економічного розвитку на основі підвищення ефективності та інтенсифікації виробництва неможливе без залучення і раціонального використання інвестицій. Управління інвестиціями, необхідними для реалізації конкретних заходів, здійснюється регіональними органами влади. Проте не завжди в програмних документах чітко вказано інвестиційні пріоритети, виявлено першочергові заходи з поліпшення інвестиційного клімату конкретної території, обгрунтовано ефективність впровадження проектів.

Інвестиції виступають об'єктом дослідження в роботах багатьох українських вчених. Зокрема залучення інвестицій в регіональний розвиток розглянуто в працях І.Лукінова, М. Долішнього, С. Романюка, П. Орлова та ін. Але програмно-цільові методи управління інвестиційним розвитком недостатньо широко висвітлені в цих та деяких інших роботах. Тому метою даної статті є розробка методичних положень складання розділу «Інвестиції» короткострокової програми соціально-економічного розвитку регіону.

Головною метою цього розділу є сприяння створенню соціально-економічних, організаційних, правових умов для забезпечення стійкого розвитку економіки і соціальної сфери регіону на основі постійного відтворення та ефективного використання природно-ресурсного і науково-технічного потенціалів, розгортання підприємництва, підвищення рівня життя населення, розв'язання екологічних проблем.

Головні завдання розділу спрямовані на розвиток та підтримку інвестиційної діяльності, створення організаційно-економічних умов для її розвитку і формування механізму регулювання та координації, які сприятимуть:

- максимальному поєднанню інтересів суб'єктів інвестиційної діяльності та відповідних адміністративно - територіальних одиниць, впровадженню ефективного державного регулювання у сфері інвестування;
- використанню регіональних особливостей і вигідного географічного положення, природно-ресурсного потенціалу;
- стимулюванню підприємницької ініціативи за рахунок власних фінансових, майнових, трудових, інтелектуальних ресурсів території;
- забезпеченню продуктивної зайнятості населення шляхом створення нових

економічно доцільних робочих місць, самозайнятості;

- підтримці інвестиційно-інноваційної діяльності, запровадженню ефективних механізмів залучення інвестицій, міжнародної технічної допомоги;

- посиленню ресурсного та інформаційного забезпечення суб'єктів підприємництва;

- удосконаленню інфраструктури підтримки інвестиційної діяльності на регіональному рівні та територіях відповідних рад;

- забезпеченню сфери підприємництва кваліфікованими кадрами і підвищенню підприємницької культури населення;

- наповненню Державного і місцевого бюджетів;

- насиченню ринку споживчих товарів та послуг, вирішенню соціально-побутових проблем.

Положення цієї частини програми повинні передбачати:

- регулювання інвестиційної діяльності виконавчою владою;

- особливості правосуб'єктності, права та обов'язки учасників процесу, їхню відповідальність;

- порядок ведення інвестиційної діяльності, її основні стадії, комплекс форм участі суб'єктів, процедури;

- механізм фінансового забезпечення, форми місцевого фінансування, залучення коштів юридичних і фізичних осіб, зацікавлених в ефективному розвитку інвестиційної діяльності;

- комплекс пільг, компенсацій і стимулів митного, валютно-фінансового, податкового та іншого характеру, порядок проведення процедур (реєстрація, експертиза, контроль, юридичний захист прав суб'єктів інвестиційної діяльності і т.п.);

- форми міжнародного співробітництва.

Основні заходи, запропоновані в програмі, мають включати в себе:

- концентрацію інвестицій на пріоритетних напрямках;

- визначення потреб у капітальних вкладеннях, що фінансуються за рахунок Держбюджету та позабюджетних фондів.

Вихідним пунктом розроблення розділу «Інвестиції» є балансові розрахунки підприємств області - учасників інвестиційного процесу, в яких на попередній стадії планування визначаються можливі ресурси нагромадження капітальних вкладень.

Автор пропонує наступні етапи розроблення та формування розділу програми:

- 1) дослідження стану інвестиційної привабливості;

- 2) аналіз виконання інвестиційних проектів, що реалізуються;

- 3) вивчення можливості підвищення інвестиційної та інноваційної активності суб'єктів господарювання;

- 4) формування пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності;

- 5) розробка заходів із залучення інвестиційних ресурсів;

- 6) розробка конкретних інвестиційних заходів.

Інвестиційну активність в регіоні перш за все зумовлює його інвестиційна привабливість, яка характеризує можливості ефективного освоєння інвестицій. Тому першим етапом розробки даного розділу програми є визначення рівня інвестиційної привабливості області в якісному та кількісному відношенні.

Інвестиційна привабливість регіону прямо залежить від рівня розвитку виробничої та соціальної інфраструктур. Головною складовою інфраструктури виступає інвестиційна, оскільки від її ступеня розвитку залежить можливість швидкої реалізації інвестиційних проектів.

Для проведення аналізу інвестиційної привабливості необхідно підготувати та опрацювати наступну інформацію:

1. Перелік підприємств, закладів і установ, що займаються інвестиційною діяльністю.

2. Загальна характеристика стану інвестиційної діяльності (обсяги, структура),

прогноз та перспективи на майбутнє.

3. Науково-технічний, інноваційний, інвестиційний потенціал (загальний огляд з посиланням на конкретні приклади).

4. Рівень науково-технологічного, фінансово-економічного та соціального розвитку (порівняльний аналіз), перспективи.

5. Коопераційні зв'язки виробників (у межах області, України).

6. Трудові ресурси (стан, зміни, перспективи).

7. Основні проблеми розвитку та шляхи їх розв'язання.

Особлива увага має бути приділена аналізу інвестиційного потенціалу провідних виробників, які є бюджетоформуючими та високотехнологічними.

Визначення рівня інвестиційної привабливості області дозволить у прогнозованому довгостроковому періоді активізувати інвестиційну діяльність, розв'язати такі основні соціально-економічні проблеми, як поліпшення демографічної ситуації, поступовий розвиток малих міст і депресивних територій, пом'якшення територіальних диспропорцій у розвитку продуктивних сил регіону, розвиток аграрного сектора, забезпечення ефективного використання туристичних та рекреаційних можливостей.

Інвестиційна активність є найважливішою передумовою ефективного функціонування економіки області, оскільки сприяє формуванню виробничого потенціалу на новій науково-технічній основі і забезпеченню конкурентоспроможності продукції та послуг на внутрішньому і зовнішньому ринках. Вона досягається за допомогою зростання обсягів реалізованих інвестиційних ресурсів і найоптимальнішого використання їх у пріоритетних сферах.

Використання економічних та адміністративно-правових важелів активізації інвестиційної діяльності повинне будуватися на принципах системності, комплексності і погодженості інвестицій. Необхідною умовою активізації інвестиційної діяльності є створення нової ринкової інфраструктури, здатної організувати стійкий інвестиційний процес і міжгалузеве переливання капіталу в масштабах галузей на території регіону. Розвиток інфраструктури є одним з найскладніших завдань, що вимагає надання розширених повноважень місцевій адміністрації для пошуку засобів їх вирішення. При цьому необхідно використовувати весь спектр фінансового інструментарію, починаючи з організації муніципальних позик і закінчуючи створенням цільових фондів.

На даному етапі необхідне проведення аналізу інвестицій в основний капітал економіки регіону. Оцінюються: тенденції у використанні вкладень у базовому році та за ретроспективний період; динаміка обсягів інвестицій в основний капітал, питома вага їх загального обсягу у валовому внутрішньому продукті (ВВП) та її зміни; динаміка інвестицій в об'єкти виробничого і невиробничого призначення; розподіл за джерелами фінансування, галузевою структурою.

У розділі доцільно конкретизувати питання щодо створення на обласному рівні асоціації регіонального розвитку. Діяльність асоціації має бути спрямована на вирішення таких питань:

- підвищення ефективності діяльності органів державного управління, суб'єктів підприємництва, фінансово-банківських структур та громадських організацій щодо залучення інвестицій;

- запровадження цілеспрямованого інформування іноземних партнерів про інвестиційні можливості області, використовуючи при цьому сучасні інформаційно-комунікаційні технології та Інтернет;

- надання всебічної допомоги недержавним та змішаним інституціональним органам сприяння іноземним інвестиціям;

- максимально широке використання можливості міжрегіонального співробітництва області з регіонами іноземних країн для встановлення прямих контактів підприємств з іноземними інвесторами.

Усе це сприятиме підвищенню у прогнозованому періоді іміджу регіону на міжнародному рівні, значно поліпшить показник рівня розвитку регіональної

інфраструктури.

На регіональному рівні щорічно розробляється значна кількість стратегічних інвестиційних проектів, реалізація яких дасть можливість не тільки модернізувати та реконструювати існуючі виробництва, створити нові підприємства із налагодженим випуском сучасних видів продукції, але і працевлаштувати значну кількість безробітних. Аналіз виконання проектів, що реалізуються, пропонується здійснювати, виходячи з оцінки їх науково-технічної, економічної та соціальної ефективності.

Науково-технічна ефективність визначається рівнем новизни впроваджуваних проектів.

Економічна (комерційна) ефективність проектів визначається за допомогою економічних показників (прибуток, доход, мінімізація витрат на реалізацію проекту, максимізація доходу та інші).

Оцінку соціальної ефективності доцільно проводити за напрямками:

- поліпшення виробничого середовища, насамперед умов праці (забрудненість, безпека праці, температурний режим, шумовий та вібраційний фон тощо);

- покращання стану навколишнього природного середовища, що проявляється у ліквідації чи скороченні забрудненості техногенними викидами повітряного басейну, водоймищ, землі;

- отриманого ефекту (зміни кількості робочих місць, структури виробничого персоналу, його кваліфікації, рівня здоров'я працівників).

З перерахованих видів ефективності легше за все піддається вартісній оцінці економічний. Вимірником найчастіше виступають вартісне вираження економії виробничих ресурсів, забезпеченої за визначений період, і прибуток (загальний або чистий).

Щоб підвищити обґрунтованість оцінки капітальних вкладень, необхідно якомога повніше представити у вартісному вираженні складові соціальних (у т.ч. екологічних) результатів, які впливають на сумарний ефект.

Роботу над виконанням інвестиційних проектів потрібно організувати так, щоб система контролю носила випереджаючий характер. При цьому інформація повинна надходити не тільки про невиконані терміни робіт, але і на різних етапах виконання проектів.

На наступному етапі розробки даного розділу програми для формування пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності пропонується створити робочу комісію (групу), до складу якої доцільно включити провідних спеціалістів, у тому числі працівників наукових, проектних організацій, установ, вищих навчальних закладів, а також представників підприємств.

Робоча комісія, на основі аналізу та узагальнення вищезазначених матеріалів, статистичних звітів, діючих програм і прогнозів, а також визначених на рівні області пріоритетів економічного та соціального розвитку, враховуючи загальнодержавні стратегічні і середньострокові пріоритетні напрями інвестиційної діяльності, формує свої регіональні напрями діяльності та готує до них техніко-економічні обґрунтування.

Техніко-економічне обґрунтування складається з чотирьох блоків: економічний, соціальний, науково-технічний та ресурсний.

Економічний блок повинен включати прогноз впливу сформованих пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності, наприклад, на стан підвищення частки продукції у загальнообласних обсягах і здійснюватися на підставі очікуваної ефективності проектів, включених до пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності. При цьому необхідно акцентувати увагу на взаємозв'язок науково-технічного рівня проекту з економічними та фінансовими показниками (збільшенням обсягів продукції, собівартістю та ефективністю витрат, зміною структури експорту, загальною сумою доходу від реалізації проекту тощо), які будуть досягнуті. Крім того, автор рекомендує в цьому блоці показати, які диспропорції та проблеми в економіці можна розв'язати при впровадженні конкретних проектів (наприклад, освоєння випуску

нових товарів та послуг з високою конкурентоспроможністю як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках).

Соціальний блок має включати в себе прогноз впливу пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності на рівень життя та здоров'я населення, поліпшення умов праці, стан довкілля тощо.

Науково-технічний блок техніко-економічного обґрунтування формується з визначенням очікуваного рівня науково-технічного, технологічного розвитку та інноваційного потенціалу.

Ресурсний блок повинен включати в себе обґрунтування:

- можливостей забезпечення реалізації пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності фінансовими ресурсами, в тому числі державною підтримкою та позабюджетними коштами;
- відповідності матеріально-технічної бази умовам реалізації річних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності;
- наявності науково-технічного потенціалу, науково-дослідних напрацювань тощо.

Варто також сформулювати вимоги і соціальні нормативи для визначення пріоритетів інвестиційної діяльності в області, створення відповідних міжгалузевих проектів. У перелік завдань орієнтовно входять:

- стандартизація документального оформлення процедур розгляду, експертизи, реалізації проектів;
- підвищення суспільної значимості інвестиційної діяльності, введення нових освітніх програм, розвиток системи безперервного підвищення кваліфікації у виробництві, сфері послуг;
- створення інфраструктури інвестиційної діяльності, допомога установам, що підтримують інвестиційну активність, сприяють устанавленню зв'язків між наукою та виробництвом;
- впровадження системи обліку, аналізу і прогнозування інвестиційних процесів в регіоні з метою заохочення кооперації та співробітництва різних інститутів при здійсненні інвестицій.

Сформовані пріоритетні напрями інвестиційної діяльності регіонального рівня, їх техніко-економічне обґрунтування разом з матеріалами аналізу стану економічного, інноваційного потенціалу та прогнозного виконання інвестиційних проектів подаються у встановлений термін головному управлінню економіки для узагальнення і підготовки відповідних пропозицій по розгляду і відпрацюванню для подальшого включення у проект річної програми соціально-економічного розвитку області. Автор пропонує зміст пріоритетних напрямків надавати у формі таблиці (таб.1).

Таблиця 1

Пріоритетні напрямки інвестиційної діяльності

№ п/п	Пріоритетний напрям	Зміст заходів	Виконавці	Термін виконання	Джерела фінансування	Очікувана вартість	Прогнозний результат
1							
...							
n							

Розробка конкретних інвестиційних заходів повинна проводитися з урахуванням пріоритетних інвестиційних напрямів та аналізу існуючого стану соціально-економічного розвитку регіону. Доцільно навести всю необхідну інформацію про термін дії заходів, відповідальних виконавців, вартість та очікуваний результат. Обґрунтованість заходів повинна бути підтверджена розрахунками економічної ефективності як окремого проекту, так і прогнозного результату функціонування економіки регіону в цілому.

Хід виконання інвестиційних заходів рекомендується контролювати та при необхідності коригувати не рідше двох разів на рік в установленому порядку, а також періодично заслуховувати на засіданнях у голови обласної державної адміністрації. Окремі важливі питання після попередньої підготовки повинні бути розглянуті на спеціально організованих нарадах.

Правильно розроблена інвестиційна складова короткострокової програми дасть змогу уникнути багатьох проблем, пов'язаних із обґрунтуванням інвестиційних пріоритетів, розподілом коштів на інноваційну діяльність, підвищить рівень обґрунтованості запропонованих заходів. У подальшому необхідно значну увагу приділити розробці методик розрахунку економічної та соціальної ефективності інвестиційних проектів, що впроваджуються в рамках програми.

Джерела та література:

1. Лукинов І. Інвестиційна активність в економічному оновленні і зростанні // Економіка України. - 1997. - № 8. - С. 4-8.
2. Романюк С., Коломійчук В., Дробот Н. Методичний підхід до визначення рейтингу інвестиційної привабливості території // Регіональна економіка. - 1999. - № 3. - С. 108-113.
3. Долішній М., Мошенець О. Ринкові механізми регіонального управління // Регіональна економіка. - 2001. - № 1. - С. 7-17.
4. Орлов П. Порівняльна оцінка ефективності капітальних вкладень // Економіка України. - 2004. - № 1. - С. 27-32.

Сергій Шкарлет, Олена Акименко

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКІСНОЇ СУТНОСТІ ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА У РЕСУРСНО-ПЕРЕТВОРЮВАЛЬНОМУ АСПЕКТІ

В аналітичному контексті наукової необхідності дослідження теоретико-методичних засад результативного формування стану економічної безпеки підприємства виявляється певна потреба ідентифікації якісної сутності базового елемента будь-яких причинно-наслідкових залежностей процесу функціонування підприємства, а саме - потенціалу його економічної безпеки. При цьому в економічній науці ми можемо ідентифікувати три основні аспекти щодо прикладного аналізу якісної сутності потенціалу взагалі та, відповідно, потенціалу формування результативності господарської діяльності і стану економічної безпеки підприємства. До таких аспектів, зокрема, ми відносимо:

- кібернетичну формалізацію діяльності підприємства як відкритої системи, що перетворює ресурси за модельною схемою «вхід - процес перетворення - вихід» та здійснює обов'язковий зовнішній обмін із зовнішнім середовищем;

- динамічну формалізацію діяльності підприємства як необхідність, об'єктивну потребу та обов'язкову вимогу комплексної адаптації підприємства до динаміки змін зовнішнього середовища;

- інноваційну спроможність підприємства гнучко та ефективно впроваджувати кібернетичний та динамічний аспекти формалізації.

Вищезазначені сутнісні аспекти достатньо чітко окреслюють дві взаємопов'язані множини наукових проблем формування потенціалу економічної безпеки підприємства, а саме:

по-перше, ідентифікація сутності об'єктивних можливостей підприємства щодо перетворення доступних і наявних ресурсів у споживчі блага із відповідною оцінкою рівня якісних показників такого перетворення. Дотепер сутність цієї наукової проблеми ототожнюється із обсягом наявних і доступних ресурсів підприємства. Тому